

BİR TASARIM OLARAK MİMARLIK VE MODA ETKİLEŞİMİ

Fatma ÖZTÜRK*, Emel HAYALI**

**Prof. Dr Gazi Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Ankara*

***Gazi Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Ankara*

Özet

Moda ve mimarlık, birbirinden beslenen, etkilenen ve ilham alan iki ayrı dal olarak görülmesine rağmen, tasarımlarının süreç aşamasında kullandıkları ortak dilleri özgünlüktür. Moda ve mimarlık çağa ayak uyduran, sürekli kendisini yenileyen, geçmişi de aynı zamanda göz önünde bulunduran, çağın bütün disiplinlerinden ve güncel olan her şeyden etkilenme prensibine endeksli bir yapıdadır.

Bu alan tasarımcılarının, karşılıklı mesleki kaygılarından, tasarımlarından gelen benzerliklerinden, üretim tekniklerinden, eserlerinden etkilendikleri ve birbirlerini taklit ettikleri görülmüştür. 19. Yüzyılın sonlarından itibaren mimari ve moda disiplinleri arasındaki sınırlar ortadan kalkmaya başlamıştır. Bu etkileşim disiplinler arasındaki bir üstünlük arayışından değil, her birinin sahip olduğu ifade tarzının sınırlarını genişletme teşebbüsünden ve birbirlerinin değerlerine yakınlık duymalarından gelmektedir. Çoğunlukla tasarımcılar ara bulucu bir alanda tasarım güçlerini birleştirerek bir benzerlik arayışı içinde olmuşlardır. Moda; bireyin kendisini ifade etme, kendi dışındaki dünya ile iletişim kurma ve etkileme gibi dürtüleri ile ortaya çıkan bir olgudur.

Moda ve mimarlık arasındaki ilişkinin artması ile, .mimariye ilgi duyan bilinçli bir izleyici kitesinin oluşması sağlanmaktadır. Moda ve mimarlık arasındaki bu iletişim, farklı, özgün tasarımların varlığını ortaya çıkarmakta, disiplinler arası etkileşimin sonuçlarındaki olumlu yaklaşımları gözler önüne sermektedir. Moda ve mimari alanları sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi, tarihi ve teknolojik faktörlerden etkilenecek yaratıcılık sürecini de etkilemektedir. Hem moda hem de mimari için öncelikli amaç; barınma içgüdü, bedeni korumak ve örtmek olmasına rağmen gelişen teknoloji ve yöntemlerle bilimsel, sanatsal ve estetik birliktelikler ortaya çıkmıştır.

Bu araştırmalar ile, moda – mimari etkileşimi ve sanatçıların tasarım çizgilerini moda tasarımı ve mimari üzerinden etkisi incelenecektir. Her

geçen gün etkileşimleri, yapılan tasarımlarla ve artan örneklerle karşımıza çıkmaktadır. Birçok moda tasarımcısı koleksiyonlarını mimari prensiplere göre biçimlendirirken, tasarımları adeta bedenın üzerine inşa edilmiş yapılar gibi görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: moda, mimari, tasarım, sanat, sanatçı

ARCHITECTURE AND FASHION INTERACTION AS A DESIGN

Abstract

Design is the common language design that fashion and architectural designs, which are two intertwined, influenced and inspired branches, are used in the process of formation. Architecture and fashion is a structure witch is indexed to the principle of keeping up with the pace, constantly renewing itself, considering the past at the same time, and influencing all the disciplines of the age and everything that is current.

Architecture and fashion have influenced each other for many years. It has been seen that these field designers are influenced by their reciprocal vocationak concernsi their similarities from their designs, their production techniques, their Works and imitate each other. From the late 19th century onwards, the boundaries between architecture and fashion disciplines have begun dissappear. This interaction comes not from seeking superiority among disciplines, but from the attempt to broaden the boundaries of each one's expression and to be close to each other's values. Often, designers have been looking for a similarity by combining the Powers of an interdisciplinary design. Fashion; it is a phenomenon that aries from the impulse of the individual expressing himself, communicating with and influencing the outside World.

Thanks to the growing relationship between fashion and architecture, architectural conscious fashion is creating the audience mass. This communication between fashion and architecture reveals the existence of diffrent, original designs and reveals positive approaches to the results of interdisciplinary interaction. Fashion and architecture are influenced by social, cultural, economic, political, historical and technological factors, affecting the process of creativity. Although the primary aim for both fashion and architecture is the protection of the body and the covering of

the body, scientific, artistic and aesthetic associations have emerged with the developing technology and method.

This research will examine fashion-architecture interaction and the use of artists design lines through fashion design and architecture. Interaction with each passing day, anticipating increasing examples of design are emerging. While many fashion designers are shaping their collections according to architectural principles, their design seem like structures built on the body.

Keywords: *fashion, architecture, design, art, craftsman*

Bir Tasarım Olarak Mimarlık ve Moda Etkileşimi

Giriş

Bir ürün ortaya koymaya yönelik, belirli bir amaç gözetilen düşünsel ya da maddi çalışmalar sürecidir. Amaç doğrultusunda tasarımcı sanatçı kişiliğiyle duygu, düşünce ve hayal gücünü; çizgiler, biçimler, renkler gibi olgulara aktarır ve ürününü ortaya koyar. Tasarım bir plan, bir çözüm, bir fikirdir.

Tasarımcının başarısı, sanatın kullandığı dilleri keşfedip, öğrenip, onları kendi amaçları doğrultusunda organize edebilmesiyle orantılıdır. Ancak bir planlamanın olduğu yerde bir tasarım olgusundan söz edebiliriz (Aker, 2003: 20-24).

Özgün ve yaratıcı çalışmalar ortaya koyabilmek; gerekli proje çizimlerini yapabilmek, tasarım öğelerini, yöntemlerini, ilkelerini, kaynaklarını, araç gereç ve tekniklerini bilmek, bunun yanında gerekli deneyimi yaşamakla olur. Plastik sanatlar, mimarlık ve moda alanlarında gerekli olan tüm bu özellikler sanat ve tasarım eğitimiyle kazanılır. Sanatın öğeleri; çizgi, doku, renk, şekil ve değer sanatsal ifade için temel, vazgeçilmez ve doğrudan yapı taşlarıdır. Ancak bu öğeler arasındaki ilişki organizasyon prensiplerine göre düzenlendiğinde anlamlı bir yapı oluşturur. Bu prensipler; armoni, varyasyon, denge, oran ve baskınlığı içerir (Ocvirk, Stinson, Wigg, Bone ve Cayton 2013: 11).



Şekil 1: <https://deviantart.com/art/project-for-basic-design-class-29440854>

Bir Tasarım Olarak Kent Kavramı

Tarihsel süreç içerisinde avcı toplayıcı hayat tarzından toprağı işlemeyi öğrenen insanoğlu kendisini bulunduğu coğrafyaya uygun olarak geliştirmiş ve bulunduğu ortama uyum sağlamıştır. Bu sürecin ilerlemesiyle çevresel faktörler yerleşim alanlarının uygunluğuna paralel düzenlenmiş ve ilk yerleşik hayat oluşmaya başlamıştır. Bu dönemde meydana gelen ilk kentsel hareketler içinde bulunan toplulukların ekonomik, siyasal ve sosyal iş birliklerinin oluşmasını sağlamış ve beraberinde ilk örgütsel yapıları ortaya çıkarmıştır. Batı medeniyetlerinde ortaya çıkan sermaye birikimi yine beraberinde ilk kentleşme olgusunu ortaya çıkarmış ve büyük nüfus kitlelerini içerisinde barındırır hale getirmiştir (Niray, N. 2002: 1).

Kent ve Kentleşme Olgusu

Kent, tarihin farklı dönemlerine ait fiziksel, sosyal ve kültürel katmanların tarihsel süreklilik içinde üst üste yığılması sonucu oluşan fiziksel, mekânsal ve sosyal bir ortamdır (Armağan, 2014: 7). En genel ifadeyle; Sanayileşme ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının

artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplumsal yapısında artan oranda örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim olayıdır (Niray, 2002: 4).



Şekil 2: Antik Mısır



Şekil 3: Antik Roma



Şekil 4: Ankara Etmesgut



Şekil 5: Ankara Gordion

Tarihte pek çok kültür yerleşik hayatı uygarlık belirtisi olarak görmüştür. En önemli örnek olarak Roma mimarisini ele alabiliriz. Romalılar, kentsel düzenleri dekoratif amaçlarla kullanmışlar ve yeteneklerini en çok mimari alanda göstermişlerdir. Dinsel gereksinimler için yapılan tapınaklar dışında; Forumlar, tiyatrolar, hamamlar, su köprüleri, bazilikalar, saraylar ve direkli caddeler inşa etmişlerdir. Roma sanatının temeli mimaride yatmaktadır. Mimari bir kudret gösterisinin biçimlendirilmiş halidir (Şişman, 2011: 109-110).



Şekil 6: Collesium



Şekil 7: Perge Antik Kenti

Ünlü yazar Victor Hugo'ya göre, Gutenberg'in, matbaayı icat ettiği 15. yüzyıla kadar mimarlık, insanlığın granit kitabı olmuştur; bütün duygular, mimarlık aracılığıyla ifade edilmiştir; o zamanlar, "ozan olarak doğan herkes, mimar olmuştur" ve "bu zaman dilimi içinde, dünyada bina biçimini almamış hiçbir karmaşık düşünce" olmamıştır.

Kitlelerde dağınık olarak var olan deha mimarlık yönünden başka hiçbir yerden çıkış yolu bulamayınca, bu sanatla dışa açılıyordu. Bütün sanatlar, mimarlığa boyun eğiyorlardı ve onun altında düzene giriyorlardı. Bunlar, büyük yapıtın işçileriydi. Mimar, binasının cephesini işleyen heykeli, vitraylarını aydınlatan resmi, çanlarını sallayan ve orglarına üfleyen müziği kendi kişiliğinde bütünleştiriyordu (Tümer, 2007: 2).

Tüm bunların sonucunda; Venedik, Floransa, Paris gibi sanat ve tasarım temeline dayanan, insanlara sadece barınma olanağı veren değil, aynı zamanda estetik ve anlam katan gelişmiş kentler ortaya çıkmıştır.

Sanayi Devrimi Öncesi Kentlerin Ortak Özellikleri:

- Dini, kültürel, bilimsel, üretim, sanat ve ticaret aktivitelerini barındıran, karmaşık olmayan basit kent formları
- Surlar içinde yoğun yapılaşma (dar sokaklar, küçük parseller)
- Kır- kent ayrımı net
- Yaya kentleri
- İş yeri- konut ayrımı yok
- Mekânda belirgin bir sınıfsal ayrışma yok

Sanayi Devrimi Öncesi Kentleri Biçimlendiren Etmenler

- Gelenekler, görenekler, ortak yaşam biçimleri ve değer yargıları
- Merkezi otoritenin ve bir grup elitin kararları
- Sıradan bireyin kişisel kararları önemli etken değildi

Sanayi Devrimi Öncesi Üretim / Ekonomi

- El emeği
- Ev ölçeğinde üretim (tek bir sahibi olan atölyelerde)
- Tarıma dayalı ekonomi (Enlil, 2009: 3-6)

Sanayileşme, kentlerin hızla büyümesine ve bir olgu olarak kentleşmenin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yani çağdaş manada kentleşme, nüfus hareketleri ile birlikte ortaya çıkmıştır. Bu nüfus hareketlerinin temelinde de sanayileşme ile ortaya çıkan yeni üretim faktörleri, bunların etkinliğinin artması ve dolayısı ile işgücüne duyulan ihtiyacın artması yatmaktadır. Bununla birlikte kentlerde ortaya çıkan farklı iş kolları da kırsal alanda yaşayan bireyler için cazip hale gelmiştir. Örneğin apartmanlar, işçilerin barınma ihtiyacından doğan tasarımlardır.



Şekil 8: <http://mu haz.org/sanayi-devrimi.html>

Kent Tasarımının tanımı günümüzde; sanayileşme ve kentleşmenin getirdiği sorunların aşılması, süreç esnasında çıkabilecek sorunlar için önlemler alınması ve insanların bir yerleşim biriminde nasıl daha mutlu ve doğa ile uyumlu yaşayabileceklerini bilimsel yöntemlerle planlayan ve projelendiren bir uğraşlar bütünüdür (Çan, 2016: 4,7)

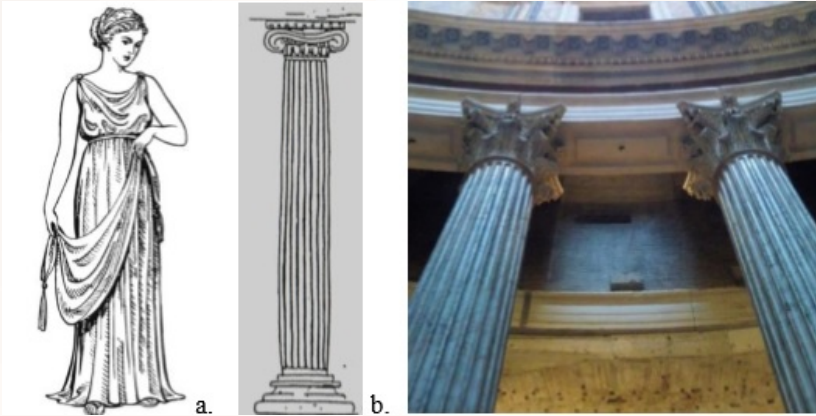


Şekil 9: <https://serhatengul.com/parisin-simgesi-eyfel-kulesi>

«Bazen sınırları aşmak, kutunun dışında düşünmek daima içine girdiğimiz binayı üzerimize giymektedir. Mimarlık eğitimi sanıldığı gibi yalnızca binalarla ilgili olmayıp, düşüncenin ve hayallerin sınırlarını zorlayan bir tasarlama eylemidir.» Mimarlık disiplini içinde bir başka alanla temas kurmanın en güvenli yollarından birisi, kavramların özünü algılamaya çalışmaktır. Moda ve mimarlık arasında bu anlamda ilk anlaşılması gereken kavram belki de modanın tanımıdır. Moda;

1. Tarz, yol,
2. Herhangi bir şeyin yapısı, formu.
3. Giyimin, duruşun, hareketlerin, anlayışın özellikle seçkin görünmek veya seçkin olmak için yapılan, bir toplum tarafından benimsenen geleneksel kullanımı.
4. Belirli bir süre etkin olan toplumsal beğeni, bir şeye karşı gösterilen aşırı düşkünlük.

Bu tanımlardan anlaşıldığı üzere, mimarlık ve moda birbirini besleyen, etkileşen, yön veren ve zamanla evrimleşen kültür ve teknolojiyle değişen iki olgudur (Bala, 2015: 1-2).



Şekil 10: '<http://fashionseniorproject.blogspot.com.tr/2010/03/ancient-greece.html>' linkinden ve ilk yazarın kişisel arşivinden düzenlenmiştir

Roma'da, antik Yunan'da Dor ve İyon giysileri açıkça mimari yapılara benzetilerek tasarlanmıştır. İnsan bedeni bir kolon gibi ele alınmış ve mimari düzenlerde görülen tasarım anlayışı bu giysilerin tasarımında da kullanılmıştır (Güldür, 2016: 61).

Mimari Yapıtların Modaya Olan Etkisi

Mimari ve moda da tasarlanan eserler, boyut ve kullandıkları malzemeler açısından farklılık gösterse de, mimar ve moda tasarımcılarının tasarım süreçleri de fark edilir benzerlikler içermektedir. Örneğin; her iki alanda iki boyutlu tasarlardan yola çıkarak bunları daha gelişmiş üç boyutlu formlar haline dönüştürürler. Çevresel ve kültürel faktörler hem moda tasarımcılarını hem de mimarları etkiler (Çakmak, 2017: 11).

Tıpkı mimaride olduğu gibi giysinin de belli bir strüktürü vardır. Strüktür; bir giysiye şekil veren unsurlar, onun yapısal olarak ikinci ve üçüncü boyutunu oluşturan alt yapılardır. Giysi strüktürünü, malzemenin özelliğine bağlı olarak hazırlanan iç yapı oluşturur (Çeğindir, 2017: 75).



Şekil 11: <https://www.themaggar.com/moda-sanattan-alinan-ilham/>

Moda tasarımcılarının, sanattan, özellikle mimari yapıtlardan, renk ve çizgilerinden oldukça fazla yararlandıkları bilinen bir gerçektir. Belirli dönemler de gündeme gelen sanat akımları ve bu akımların başında gelen sanatçılar moda için her zaman yönlendirici olmuşlardır. Tarih boyunca sanattaki dönemler ve akımlar, dönemin giysi modasını da doğrudan etkilenmiştir.

Gotik mimarisinin sivri uçlarının modayı da etkilediği görülmektedir. Erkeklerde ve kadınlarda şapkalar aşırı uzundur ve sivri uçlu ayakkabılar kullanılmıştır.



Şekil 12



Şekil 13

Rönesans'a baktığımızda, dönemin aşırıya kaçan süslemeleri saraylarda ve dönem mimarisinde olduğu gibi kostümlerde de kendini göstermiştir. (Çamur, 2015: 49.50).



Şekil 14



Şekil 15

Heykel formunda hacimli elbiseler tasarlayan ünlü modacı Charles James, 1971'de gönderdiği bir mektupta: «Bu tasarım, bir dizi dizayn'ın yapıldığı birçok parçayı bir araya getirmek anlamına geliyor.» demiştir.

Dört yapraklı yonca isimli elbisesi, duruş formu açısından giysi mimarlığına örnek gösterilebilecek bir tasarımdır.



Şekil 16: <https://tr.pinterest.com/pin/63613413470654261/>

Günümüzde pek çok tasarımcı mimariden ilham almaktadır. Issey Miyake fütüristik yapılardan aldığı ilhamla farklı formlarda tasarımlara imza atmaktadır.



Şekil 17: <https://tr.pinterest.com/pin/480266747736085902>

Dünyaca ünlü modacılar Dolce & Gabbana Bizans döneminden kalma duvar tasvirlerini tasarımlarına yansıtmışlardır. Jean Paul Gaultier bir opera binasından esinlenerek meşhur korselerini bu ilhamla tasarlamıştır.



Şekil 18: Dolce & Gabbana



Şekil 19: Jean Paul Gaultier

Sonuç

Temelinde duygu, ilham ve görsellik olan moda ve mimari, tarihin her döneminde birbirinden etkilenmiş, esinlenmiş ve ilham almıştır. Günümüzde ise moda ve mimarlık gibi yaratıcı endüstriler arasındaki etkileşim: iletişim ve teknolojinin yaygınlaşması ile birlikte büyük önem kazanmıştır. Moda tasarımında kullanılan mimari öge ve unsurlar, ülkelerin tarihsel varlıklarının tanıtımına büyük katkı sağlamaktadır.

Ülkemizin tarihsel zenginlik bakımından çok çeşitli bir kültüre ve tarihsel yapılara sahip olduğu düşünülürse, moda ve mimarlık arasındaki etkileşimden faydalanılarak turizm alanında ülke tanıtımına katkı sağlanabilir. Kültürel miraslarımız, geleneklerimiz doğrultusunda modanın toplumu etkileyen renkli dünyası ile buluştuğunda, yurtiçi ve yurtdışında ses getirebilir.

Kaynaklar

- AKER, S. (2003) Tasarım Mesleki Resim, Ya-Pa Yayınları, İstanbul
- ARMAĞAN, V. (2014), "Toplum, Mekân İlişkisi Açısından Kentsel Dönüşüm: Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi Örneği", Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- BALA, H.A. (2015) "Binaları Giyinmek",
- ÇAKMAK, B.Y. "Kültürel ve Mimari Değerlerin Moda Tasarımına Yansıması", TMMOB Mimarlar Odası Kastel Dergisi, s. 2, 11, 72)
- ÇAMUR, H. (2015), "Barok Sanat ve Giyim Modasına Etkisi", Gazi Üniversitesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- ÇAN, M.F. (2016) "Kentleşme, Sanayileşme ve Kalkınma Etkileşimi", T.C. Fırat Kalkınma Ajansı, s. 4,7
- ÇEĞİNDİR, N. (2017) 100 Soruda Giysi Mimarisi, Gazi Kitabevi, Ankara
- ENLİL, Z. (2009) "Modernleşmenin 1. Kuşağı Sanayi Devrimi ve Kentler", YTÜ Ders Notları Sunum, s. 3-6
- GÜLDÜR, M. Ve S. Bayram, "Disiplinler Arası Etkileşim Üzerine Bir Araştırma: Moda ve Mimari Arasındaki Etkileşim, The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences, s: 61
- NİRAY, N. (2002) "Tarihsel Süreç İçerisinde Kentleşme Olgusu ve Muğla Örneği", Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9, s. 1-4
- OCVIRK, O.G., R. E. STINSON, P. R. WIGG, R. O. BONE, D. L. CAYTON, (2013). Sanatın Temelleri Teori ve Uygulama, Karakalem Kitabevi Yayınları, İzmir
- ŞİŞMAN, A. (2011) Sanat ve Sanat Kavramlarına Giriş, Literatür Yayınları, İstanbul
- TÜMER, G. (2007) "Tauy'un Mimari Bilgisi Üzerine Notlar", Mimarlık Dergisi, 10, s. 2
- Resimler
- Şekil1: <https://deviantart.com/art/project-for-basic-design-class-29440854>
- Şekil2: <https://www.turna.com/blog/misirin-antik-kenti>
- Şekil3: <https://www.aysetolga.com/efes-antik-kenti>
- Şekil4: <https://etimesgut.bel.tr/>
- Şekil5: <http://www.tarihiyapilar.org/gordion-antik-kenti/>
- Şekil6: <https://www.travelingturks.com/en/europe/italy/>
- Şekil7: <https://pixabay.com/tr/perge-antik-kent-perge>
- Şekil 8: <http://mu haz.org/sanayi-devrimi.html>
- Şekil 9: <https://serhatengul.com/parisin-simgesi-eyfel-kulesi>
- Şekil10: <http://fashionseniorproject.blogspot.com.tr/2010/03/ancientgreece.html> linkinden ve ilk yazarın kişisel arşivinden düzenlenmiştir
- Şekil 11: <https://www.themaggar.com/moda-sanattan-alinan-ilham/>
- Şekil12: <https://bellatory.com/fashion-industry/FashionHistoryoftheHighandLateMiddleAgesClothing-the11th-15thCentury>
- Şekil13: <http://www.yourdictionary.com/gothic>

Şekil14:<https://www.estanbul.com/forum/t276573-r%C3%B6nesansd%C3%B6neminde-hayat>

Şekil15:<https://birazresimtaniyalim.blogspot.com.tr/2017/08/michelangelo.buonarroti.html>

Şekil 16: <https://tr.pinterest.com/pin/63613413470654261/>

Şekil 17: <https://tr.pinterest.com/pin/480266747736085902>

Şekil18: <https://tr.pinterest.com/pin/374784000232377963>

Şekil19: <https://tr.pinterest.com/pin/374784000232377954/>